

Redacțiunea, Administrațiunea și
Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22.
Scrisorile nefranțate nu se pri-
mesoc. Manuscrisurile nu se re-
trunzi.

Bitorile de abuneciu:
Brașov, piața mare Nr. 22.
Inscrite mai primas cu în Wena
Budolf Mosse, Isaacstein & Vogler
(Oto Maas), Heinrich Schalek, Alois
Hernál, M. Dukas, A. Oppelt, J. Don-
enberg; în Budapesta: A. V. Gold-
berger, Anton Mezei, Eckstein-Bernst;
în Frankfurt: G. L. Doube; în Ham-
burg: A. Steiner.

Prețul inserțiilor: o seriă
garmondă pe o colónă 8 cr.
în 80 cr. timbru pentru o pu-
blicare. Publicări mai dese
după tarifi și învoială.
Reclame pe pagină III-a o
seriă 10 cr. v. n. s. sau 80 bani.

GAZETA TRANSILVÂNIEI

ANULĂ LII

„Gazeta” iese în fiecare zi.
Abonamente pentru Anstii J.-Ungaria
Pe unu an 12 fl., pe șese luni
6 fl., pe trei luni 3 fl.
Pentru România și străinătate
Pe unu an 40 franci, pe șese
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se prenumeră la toate ofi-
ciile postale din țintu și din
afară și la dd. colectori.
Abonamentul pentru Brașov:
la administrațiune, piața mare
Nr. 22, etagiul I.: pe unu an
10 fl., pe șese luni 5 fl., pe trei
luni 2 fl. 50 cr. Cu d. usul în
casă: Pe unu an 12 fl., pe
șese luni 6 fl., pe trei luni 3 fl.
Unu exemplar 5 cr. v. n. s. sau
15 bani.
Atâtă abonamentele câtă și
inserțiunile suntă a se plăti
înainte.

Nr. 160.

Brașov, Luni, Marti 18 (30) Iulie

1889.

Brașov, 17 Iulie.

Mai suntă încă numai trei luni până la incheierea esposiției franceze și cu câtă se apropiă mai multă acestă termină, cu atâtă mai multă intră érași în deplina ei actualitate întrebarea, care merge din gură în gură: réșboiu ori pace?

Pentru astădi voimă se cercetămă fugitivă dispozițiunea ce domnesce în momentul de față în statele mari, dela cară depinde rezolvarea gravei întrebări de mai sus.

Să începemă cu Germania. Aici se așteptă visele potentăților, cară odinióră făceau parte, împreună cu domnitorul Germaniei, din faimósa alianță a celor trei împérați. Ađi s'a deplasată această alianță, eșindă dintr'énsa împératulă Rusiei și intrândă în locu-i regele Italiei.

Noua alianță triplă, deși și-a pusă ca scopă susținerea păcii, a schimbată cu desevîrșire situațiunea de mai înainte și pericululă unei încurcături s'a mărită numai printr'énsa.

Acésta o sémătu cei din Berlină și de aceea visita unuia din factorii triplei alianțe, a împératulă Austriei, care se așteptă pentru ziua de 11 Augustă, nu-i preocupă așa de multă, căci erau siguri de ea, cum îi preocupă visita așteptată a Țarului Rusiei, care pare a deveni din ce în ce mai nesigură.

Bărbații de stată germani n'au ascunsă nici-odată dorința loră de a renoi vechile legături cu Rusia și au declarată de repeți-ori, că tripla alianță au încheiat-o numai pentru că Rusia n'a mai voită să mérgă mână'n mână cu ei. Trăgă-narea séu lipsa totală a visitei Țarului la Berlină este dér considerată acolo, cu dreptă cuvântă, ca unu semnă de ostilitate din partea Rusiei.

E lucru firesc, că în asemeni împrejurări cei din Berlină au devenit și mai simțitori pentru manifestățiunile, ce se facă din diferite părți în favórea Franciei, presumpțiua aliată a împérației ruseci.

Nu puțină turburare i-a causată fóiie lui Bismarck, că la manifestățiunile Cehilor tineri și ale adoratorilor lui Kossuth pentru Francesi s'a alăturată acum și unu numără órecare de Bosniaci, adresândă o telegramă revoluționară de felicitare cătră președinte Carnot.

Intr'aceea Francesii facă bani cu esposiția loră la care alérgă totă lumea, ér președintele Carnot și guvernulă au de furcă cu Boulanger și cu aderenții lui, dér cu tóte urmăriile și cu totă tribunalulă de stată pare că nu voră puté scăpa. Candidatura lui Boulanger s'a pusă deja în 135 de cantóne la alegerile pentru consiliile generale de arondismente și decă mișcarea va merge totă crescendă, Boulanger în cele din urmă póte să aibă dreptate, că majoritatea țerii îlă voiesce. Isbēnda lui eventuală, de care se temă forte multă Germanii, póte să fiă binevenită Rusiei, care cu Boulanger

și cu monarchiștii nu se va mai sfi de a da mâna de alianță.

Cătă pentru Rusia, care pe lângă cele două state amintite are să decidă mai multă prin atitudinea ei asupra întrebării: réșboiu ori pace, ea continuă în măsură totă mai mare acasă pregătirile sale militare, ér în Orientă propaganda sa. Pentru momentă diplomația rusescă își dá tóte silințele de a împiedeca alăturarea Turciei la liga de pace, prin care alăturare, decă s'ar sevêrși, i s'ar trage o mare dungă peste socotélă, pe când foile ruseci combată mereu tripla alianță.

Așa stau lucrurile în momentul când esposiția din Parisă intră în a doua jumătate a timpului hotărítă pentru durata ei. Ce va mai fi atunci, vomă vedé.

Cestiunea stérperei concubinatelóru.

În această cestiune, sulevată de noi, amă mai primită următórea corespondență de netăgăduită interesă:

Maramureș, 18 Iulie 1889.

Domnule Redactor!

În Nr. 148 ală „Gazetei”, scriindă despre stérperea concubinatelóru, ađi binevoită a propune, ca autoritățile bisericesci să se întrepună cu totă energia, pentru ca organele administrative să-și facă datoria față cu réulă acesta.

Amă simțită bucuriă mare cetindă propunerea amintită și datorimă multămită D-vóstră, care cu atăta zelă îmbrățișată tóte cauzele, cară privescă binele bisericei și binele comună, și care, în numerii de Duminecă ai „Gazetei”, ne dată învățături, cară potă înlocui o bibliotecă.

Însé din cele mai în josă desfășurate veți binevoi a vé convinge, cumcă dela organele administrative comitatense nu putemă aștepta stérperea concubinatelóru, ci ar trebui, ca cu toți în conțelegere să mișcămă tóte, ca să se strafeformeze codicele penală și să între intr'énsulă și șș-I contra concubinatelóru. Étă pentru-ce:

Parochulă din Apșa de josă, M. O. D. Michailă Marina cu data 19 Augustă 1888 a recursă la oficiulă pretorială din Sighetă să-i dea mână de ajutoră, ca să se despărțescă cele 14 párechí de concubinari din parochia sa, la ce pretorulă i-a îndorsată: („beadott kérelme tárgyalszarmaztatik”) recursulă neputēndu-se pertracta, se înapoiéză. M. O. d. paroch a relatată despre acésta la guvernulă diecesană, de unde prin veneratulă tribunală matrimonială cu data 27 Septemvre a. tr. sub Nr. 200 s'a dispusă, ca înainte de a se lua vre-o hotărire, să se pertracteze causa în consistoriulă subaltern vicarială din Maramureș, și consistoriul subaltern să facă pașii de lipsă la organele comitatense pentru mijlocirea sprijinirei preoților întră stérperea concubinatelóru.

În ședința din 15 Noemvre an. trecut, pertractandă-se causa în consistoriulă subaltern, s'a decisă a se recurge la vice-comitele comitatense; ceea ce subscrisulă am și făcută cu data de 15 Noemvre a. tr. Nr. 533, însé am pășit-o ca parochulă din Apșa de josă, căci

cu data de 1/12 1888 sub Nr. 13602 étă ce-mi rescrie vice-comitele:

„La ordurile prețuite ale Domniei Vóstre din 15. Noemvre a. c. Nr. 533 am onóre a notifica, că, deși pentru susținerea moralității publice ar fi de dorit, ca concubinarii să póta fi constrinși la despărțire cu aplicarea mijlócóloră legale, dér deórece legile patriei în acésta privință n'au pusă oprélă, pentru acum nu suntă în stare să dau mână de ajutoră pentru despărțirea concubinatelóru.”

Însé eu nu m'am îndestulită cu acestă răspunsă scurtă, ci amă apelată cauza la congregațiunea comitatensă, rescriindă vice-comitelă următórele:

„Scimă, că contra concubinatelóru din considerațiunea moralității se luptă nu numai biserica și creștinătatea, ci și însași societatea a pășită cu totă tária în contra acestoră relațiuni condamnabile, cară submină fundamentulă civilizațiunii și réstórnă moralitatea publică, ér statulă îi facă mii de neplăceri, deórece concubinarii se silescă a se subtrage dela suportarea sarciniloră comune și mai alesă de sub acelea, cară privescă moralitatea publică și învățământulă.”

„Desfrenarea acésta și abusulă acesta este aprópe să ajungă la o măsură grozavă, și în patria nóstră s'a lătită intratata, că deja atâtă în dieta țerei, câtă și în cercurile guvernului s'au ridicată voci, cară ceră stérperea concubinatelóru, ca să nu devenimă cu totulă păgani.”

„Acestea, au îndemnată pe cónfrații mei, ca din ședința consistoriului subalternă din 15 Noemvre, să recurgă la Domnia Vóstră și să ceremă înfrénarea concubinatelóru deja fórté lăpăte în Maramureș.”

„Acestea mé îndemnă ca, răspundēndă la scrisórea stimată de sub Nr. 13602 să vé rogă de nou pentru dispozițiună de a se stérpi concubinatele.”

„Este cunoscută, cumcă la noi în Maramureș în aui trecuți s'au întēplată câteva omoruri de bărbați însurați și muieri măritate, și cauzele omorurilor se potă reduce la concubinate.”

„Este adevérată — cum binevoită a scrie și Domnia Vóstră — cumcă legile țerei n'au pusă oprélă contra concubinatelóru, dér, pe câtă sciu eu, legile țerii, nici nu au sancționată concubinatele.”

„Ci am cunoscință, cumcă vice-comitele din Baranóa deja în 1883 a dată cele mai aspre ordinațiuni pentru oprirea concubinatelóru; am cunoscință cumcă În. Ministeriul reg. ung. de interne deja în 1882 cu data 2 Septemvre sub Nr. 41497 a declarată, că concubinatele le ține de-o nevoiă seriósă a societății și a făcută din aceea actă de studiare.”

„Scimă, cumcă în adunarea nóstră comitatensă trecută s'a părtinită și din partea nóstră representațiunea comitatului Coșocnei contra concubinatelóru.”

„Este adevérată, cumcă nici dechiararea ministerială de mai susă, precum nici decisiunea comitatului nostru nu cuprindă în sine regula de direcțiune pozitivă, însé este încă în vigore ordinațiunea regescă din 11 Iunie 1825 Nr. 7535, în care se dispune, ca organele comitatense se pășescă cu energiă contra concubinatelóru și adulteriloră, și să dea fără întârziere mână de ajutoră organelóru bisericesci pentru oprirea scandalóloră provenite din acestea.

Dela 1825 s'au schimbată relațiunile și moravurile, ceea ce atunci s'a ivit

numai sporadică, și cu autoritatea bisericei și ocașionalmente cu ajutorulă organelóru oficióse civile s'a putută ușoră opri, — astădi, ca unu réu de tóte dizele, numai cu influința puternică a comitatului se póte delătura.”

„Ordinațiunea regescă din 1825 nu este abrogată, ci ca și alte atari ordinațiuni — la cară se provócă și forurile cele mai înalte — este în vigore.”

„Cu stimă mé rogă, ca pe basa acelei ordinațiuni să binevoită a face dispozițiunile de lipsă pentru stérperea concubinatelóru.”

„Vé asiguréză, cumcă nu voimă a conturba poporulă, dér nu putemă răbda, ca să se sporéscă concubinatele, căci deja avemă comune, unde numărulă acestora se urcă la 10—20.”

„În urmă am onóre a vé ruga, ca, decă nici motivele acestea nu s'ară puté lua în considerațiune, să binevoită a transpune recursulă meu la deliberarea congregațiunii proxime comitatense, și a influința ca și comitatulă nostru să recurgă pentru aducerea unei legi contra concubinatelóru, dér și până atunci să binevoită a dispune cele de lipsă pe baza ordinațiunii citate din 1825.”

Pân' aci recursulă meu.

Deja este a șepăta lună de când l'am trimisă la oficiulă vice-comitală, și n'am primită nici ună răspunsă.

Am înțelesă însé pe cale privată, cumcă prin vice-comite s'a făcută întrebare la comitatulă Baranya, s'a căutată ordinațiunea citată, și în urmă recursulă meu s'a considerată ca apelațiune și s'a înaintată la Ministeriulă de interne.

Dreptă aceea părerea mea este, ca mai marii noștri și cu dēnșii și noi să petiționămă pentru aducerea unei legi contra concubinatelóru.

Dér și până ce am ajunge la vr'ună rezultată, clerulă să împlinească datorița sa, să îndemne, să mustre și să facă tóte în sfera sa de activitate pentru stérperea réului acestuia.

Vicarii și protopopii, cu ocașionea visitei distrecteloră sale să citeze înainte loră pe concubinari, să-i deștepte, să-i dojenéscă și să-i îndemne a se despărți séu a se căsători în căsătoria legiuită.

Pentru aceia, cară ară fi împedecată din cauza neîmplinirei obligămentului militară, să se ceră licența de căsătoria, ceea ce așa dicită totdeuna se și dobândesce.

Adecă să nisuiamă a delătura și cauzele, din cară provină concubinatele.

Preste totă apoi să predicămă și să învățămă poporulă, esplicandă-i, cumcă Isusă a dīsă, că nici curvarii, nici adulterii nu voră vedé împérația lui Dumnezeu.

Cu folosirea înțeleptă a mijlócóloră, cară mi-au stată a mână, de exemplu, subscrisulă am ajunsă la rezultatulă îmbucurătoră, că în filială mea n'am nici ună, ér în matre numai o perechiă, care trăsese în concubinată; ér într'o comună a districtului meu protopopesc, unde înainte cu 6 ani au fostă 17 párechí de concubinari, astădi suntă numai 5 párechí, ceilalți suntă parte despărțiți, parte căsătoriți.

De bună sémă ar fi fórté de dorit, ca să avemă ajutoră și din partea organelóru oficióse politice, dér până ce l'am dobândi acela, să nisuiamă noi însine a

face toate pentru salvarea moralității poporului nostru.

Astăzi trăim în timpul, când aieva putem dice: ajută-te, și Dumnezeu te va ajuta.

Din parte-mi ce se ține de poporul meu și de parochia mea — nu recurgă nici când nici într-o cauză pentru ajutorul organelor politice, ci le finese și cauzele cele mai grele, cu ajutorul curatorilor mei bisericești și a judeților comunali, și mă mântuesc de rescrisuri ca: „rugurea nu ți-se poate împlini“, „nu se poate pertracta“ etc.

Să fim numai părinți adeverați ai poporului, să trăim cu el și pentru el, și ne va asculta și va fi gata a merge și în foc și în apă cu noi.

Despre sörtea recursului meu, decât adecă nu va rămâne pe veci în archiva ministerială, la timpul său voi relata în public.

Primiți, D-le Redactor, esresiunea stimei mele deosebite.

Satu-Șugatag, la 18 Iuliu 1889.

Titu Budă,

adm. of. vic. din Maramureșu.

DIN AFARĂ.

Pentru ce se înarmază Rusia?

Correspondentul din Petersburg alți diarului „Pol. Corr.“ voese să delature temerile, cu cari suntă privite în Austro-Ungaria pregătirile militare rusești. Elți dice, că Rusia, care față cu mai multe puteri aliate stă singură și fără aliați, este silită a se îngriji de apărarea sa în măsură potențată și a se asigura contra atacurilor eventuale. Gruparea trupelor rusești la granițele austriace nu este a se atribui intențiunilor inimice, ci situațiunei geografice a Rusiei. Neajunsele, ce le suferă Rusia din cauza întinderii sale celei mari, mai virtosă din cauza lipsei de linii ferate de ajuns, cari o fac să nu potă ține pasu cu statele învecinate în casuri de mobilizare, au trebuit să fiă contrabalanțate. Acesta este împrejurarea, din cauza căreia Rusia face concentrări de trupe la granița austriacă.

Ce privește atitudinea politică a Rusiei, correspondentul amintit dice, că Rusia rămâne pe lângă repetita declarare a cabinetului din Petersburg, că adecă față cu evenimentele ivite în Peninsula-Balcanică va fi pasivă până atunci, până când tractatele nu vor fi călcate din nici o parte și până când nimenea nu va ataca independența popórelor slave dela Balcani.

Pregătiri militare.

Se comunică senzaționala șire, că ministrul italian de răsboiu a provocat societatea „Crucea-roșă italiană“, ca să organizeze serviciul ambulantă sanitară și să-i îmulească personalul, așa precum se recere în timp de răsboiu.

De altă parte „Times“ primesce din isvră aprópe șire, că guvernul sêrbesc voese să formeze 8 baterii nouă de artilerie și că tunurile s'au și comandat deja la o fabrică din Francia. La acesta, fôia englesă „Times“ observă, că radicalii sêrbi, până când nu au fost la guvern, neîncetat au fost în contra sporirii puterii armate, dicendă că independența Serbiei este de ajunsă garantată prin convențiile actuale. Acum însă, fiindcă au apucat la guvern și fiindcă sporirea puterii armate sêrbesc este în interesul Rusiei, ei lucră în direcția cu totul opusă față cu principiile lor de mai nainte. Deórece bugetul Serbiei se termină cu un deficită anuală de 10 milioane fl., ministrul sêrb de finanțe s'a vedut silit să dea ordin, de a se lua energice măsuri pentru încassarea restanțelor de dare, pentru ca astfel să se potă acoperi cel puțin cheltuelile curente. Pentru noușle baterii nu suntă bani. „Times“, avendă în vedere această situațiune financiară a Serbiei, conchide, că guvernul sêrb a fost influințat de o putere din afară, când a luat hotărîrea de a face asemenea considerabile cheltueli.

Manifestul gen. Boulanger.

Generalul Boulanger a adresat următorul manifest alegătorilor săi: „Am dat disprețului cel mai mare și n'am voiit să răspundem la toate calumniile ce ni s'au aruncat. Abținerea noastră s'a justificat, căci evenimentele urmate ne-au luat apărarea. Justiția parlamentare a încercat mai întâiu să smulgă depozițiuni false dela nisce oficeri de onore în contra fostului lor șef. Coruptorii de martori nu au esitat a se adresa la nisce pușcăriași, cari abia acum au scăpat dela Mazaz. Aceste depozițiuni suntă plătite cu banul cetățenului, și acești insubordinați, cari și-au uitat datoria, dau ađi în judecată pe fostul lor ministru de resbel, cumcă ar fi delapidat banii de-ai statului. Disprețului opiniunei publice a condamnat deja p'acești făcători de rele și dreptatea țării îi va ajunge în forțe scurtă timp. Dér astăzi chiar e clară ca lumina zilei, că dênșii nu potă aduce nimic în contra noastră și nici a dovedi cătu de puțină calumniile lor. Pe voi cetățeni, vă invităm să fiți judecatori între noi și acești tâlhari și pungăși. Așteptămă cu încredere verdictul, ce în curendă îl veți da. Trăiescă Francia renascendă! Trăiescă Republica!“ Iscăliți: Boulanger, Dillon și Rochefort.

SCRILE ȚILEI.

Regele României a primită din partea Principelui Muntenegrului, Principei de Schwarzburg-Rudolfstadt, Principei de Schwarzburg-Sonderhausen, Marului-Duce de Saxa-Weimar-Eisenach și Ducelui Saxa-Meiningen și Hildburghausen, Ducelui de Saxa-Coburg și Gotha câte o scrisore de felicitare, că Principele Ferdinand, nepotă alți M. S. Regelui, a fost desemnat, conform art. 83 alți constituțiunei, ca moștenitoră presumptivă alți Corónei și a primită titlul de Alți Regal, Principe alți României.

Primirea la pedagogia. Consistoriul archidieceșan din Sibiu face cunoscut, că tinerii, cari doresc a fi primiți ca elevi noi în seminariul archidieceșan în secțiunea pedagogică și posedă studiile pregătitoare, ce se recer, se fac atenți: că au să așternă suplicele lor la Consistoriul archidieceșan, pe calea concernentelui oficiu protopresbiteral negreșit până la 1 Augustă a. c. st. v. (§§ 15, 18, 19, regul. sem.) avendă a aclude toate documentele în original. Cei primiți voră avé să se prezenteze în institutul seminarială la 31 Augustă a. c. v. la 9 ore a. m. pentru a se supune unei vizitări imediate în ceea ce privește dezvoltarea lor fizică și întregitatea organismului. La înmatriculare, carea va urma la direcțiunea seminarială în cele trei zile prime ale lunii Septevre, fiă care elevă are să depună taxa seminarială, dela care nimenea nu se potă dispensa. Taxa anuală pentru convicți este 100 fl. și deosebi 2 fl. ca contribuire odată pentru totdeuna la biblioteca seminarială.

Elevilor mai sêraci li se concede să solvécă taxa anuală a convicțiului în două rate câte de 50 fl., anume la începutul lunilor Septevre și Februaru, altfel de relaxări de felu nu au loc.

Stipendii. Același Consistoriu încunoscinteză, că cu începutul an. școl. 1889/90 suntă a se conferi din fondurile archidieceșane următoarele stipendii: 1) Trei stipendii de 60 fl. din fundațiunea „Franciscă-Iosefină“ pentru studenți la școlele medii; 2) Un stipendiu de 100 fl. din fundațiunea „Cologea“ pentru studenți de ori ce categoriă, și 3) Un stipendiu de 50 fl., din fundațiunea „Peciviciu“ pentru un studentă la școlele medii.

Aspiranții la aceste stipendii au să așternă suplicele la Consistoriul archidieceșan până la 19/31 Augustă a. c.,

instruite cu documentele următoare: a) atestat delă oficiul parochial din comuna la care aparțin, despre aceea, că suntă Români greco-orientali; b) testimoniu scolastic despre progresul făcut în anul din urmă; c) atestat medical, că suntă trupeșce sănătoși; d) atestat delă primăria comunală despre pozițiunea socială a părinților săi și despre starea lor materială; și e) eventual alți atestate recomandătoare.

Cursă practică pentru musică. La Seini, în comitatul Sătmăr, se va deschide un cursă practică pentru învățatorii români din protopopiatul Seini și juru: de cântă, cunoscința notelor și manuearea fisharmoniei, pe timp de 2 săptămâni dela 1—15 Augustă n. Despre quartiră este îngrijire, învățământă gratuită, viftul se va pută face la olaltă și estin. A se însinua până în 29 Iuliu ori la protopopul A. Berinde, ori la cantoră-docentele Ioană Cionca. Acestă cursă este întocmită după cerințele noastre. Nu numai că se va propune — déră se va și practica și învăța așa, ca domni învățatori întruniți la cutare adunare, să potă cânta la olaltă și să nu fungeze fiă-care deosebită ca și un străin.

La petrecerea cu joc, ce se va ține în 12 Augustă st. n. 1889 la scaldele din Brebu, în favoarea convicțiului gr. cat. român din Sighet, se invită de tinerimea academică română din Maramureș-Satumare. Inceputul petrecerei la 8 ore sêra. La dorința celor mai mulți s'au ales de loc al petrecerei scaldele dela Brebu. Spesele arangiarei prin oferte benevole, fiind în parte previe asigurate, intrarea va fi liberă. Despre oferte date și ce se voră mai da în favoarea convicțiului, se va da rațiociniul public.

Grădina Meshner. Astă-sêra Lună, mâne-sêra Marți și poimâne-sêra Mercuri voră fi concertele de adio ale capelei Pongrați.

Gimnasiul român din Bradă, de 4 clase, a fost cercetat în anul școlar trecut de 101, ér la clasele normale s'au aflat 142 elevi. Pentru premii, afară de fondul gimnasial, au dat: medicul Ioană Rusu 5 fl., adv. Dr. Ilea 4 fl., preotul evangelică Zakariás 4 fl., parochul Jurca 1 fl.

Lăutarii români în Paris. Până acum suntă vr'o 70 de lăutari români la expoziția din Paris, cari desfăteză publicul. De curendă au plecat și cunoscutul Magheru din Ploesc și Bărléză din Brăila cu mai mulți colegi de-ai lor. În zilele acestea voră pleca alți lăutari, deórece colegiilor le scriu din Paris, că facă bune treburi. Un impresariu din America e în tratări cu o trupă de lăutari, ca să o ducă în America, pentru ca să dea concerte.

Continuarea raportului

în procesul părintelui Lucaci.

Sătmăr, 13 Iulie 1889.

(Urmare din Nr. 158.)

Publicul, după terminarea cuvântării procurorului, resulfă puțin și se prepară să-l audă pe apărător, care după vr'o 5 minute se ridică de pe scaun.

Toate privirile se așintesc acum asupra apărătorului avocată Coroianu; serioșitatea corăspundătoare momentului încătușeză tot publicul. Eram și eu prea absorbită de cuvintele lui, cu multă mai multă decât să fi putută însămna tot ce a roștit; dér totuși, din acele notițe, ce m'am silită să-mi fac și din memorie, m'oi încerca să-i reproducă vorbirea în următoarele:

Onorată Tribunală regescă!

Procesul criminală din cestiune e unul din acele casuri speciale, cari în ori și care stată s'ar manifestă, portă în sine indiciile situațiunei interne și aruncă lumină asupra ei. Forma, fiă guvernul absolută ori constituțională, nu face deo-

sebite; deosebirea e numai, că pe când sub un guvern absolută drepturile cetățenesci suntă restrinse în cercul lor minimală, pe atunci în constituționalismă suntă mai estinse și mai lămurită precisate.

Sub guvernă constituțională într'un stat, unde dreptul populară și cetățenescă aieva esistă, popórele cătu și cetățenii ca indiviți potă să-și urmeze neconturbați, neșicanați calea, ce duce la chiamarea și scopul lor, care scopă trebuie să fiă strinsă imbinată cu chiamarea și datorințele statului ca stat. Un astfel de cas specială este casul de ađi, și onor. tribunală e chiamat, ca în această cauză specială să aducă ađi sentință în favoarea justiției și dreptății, în favoarea statului, în interesul dreptului cetățenescă și alți persoanei vătimate.

Credă și susțină și eu, ce a susținută d-lă procuror, că nu esistă stată, unde pe lângă totă liberalismă factică se închipuită să fiă iertată cuiva să agiteze în contra instituțiunilor statului, ale religiunei, căsătoriei și naționalității: fără de acestea stată nu potă să esiste.

În statul constituțională garanția cea mai puternică a dezvoltării lui suntă libertatea ideilor și principiilor, și libera propagare a acestora. Ar trebui, ca acestea să fiă în totă estensiunea lor asigurate în toate statele, așa le vedem în statele constituționale de model, la cari atât de adeseori ne provocăm. Pe lângă cel mai estins hotăr al libertăților vedem și zidul, peste care nu e concesă nimenui să trecă, vedem chiar și represaliile, ce involvă abuzul. Când cineva a trecut peste cercul, peste care nu e ertată a pași, primesc și eu să se pedepsescă, isbescă-lă puterea legală; — dér decât nu!... aici e punctul cardinal.

Ș-ulți 172 din codicele penală prevede simplaminte, că este de a se pedepsi acela, care „agită“. Interventul acesta nu-lă e-ptică, nu-lă interpretă. Este interpretarea lăsată în sarcina judecătorilor și astăzi în a onoratului tribunală. Îndrănescă însă a dice, că acestă ș prevede astfel de casuri, unde se potă vedé intențiunea vorbitorului de a ațita la ură; așa espică acesta legislațiunea, așa părerile juristă-consultilor, așa și însăși înalta Cură cu o sentință a sa din anulă curentă. (Advocatul cetesce această sentință curială, care espreșă declară, că nu agită acela, care vorbesce în contra cutărei confesiuni ori naționalități, până când aieva nu se vedă urmele agitarii, se până când se potă constata o provocare directă la ură.)

Prin acestea destulă de lămurită ni-se espune și din punct de vedere juridic, cum să se înțelgă agitarea, și așa nu vréu să mai ostenescă tribunalul și pe public cu alte espicări.

Se atribuesce, On. tribunală, clientului meu intențiune de agitare, ba se dice că aieva a și agitat și spre documentarea acestei aserțiuni i-se încarcă pe cap și inimă vorbe și esresiuni de acele, cari suntă destulă de bine alese, ca să apară, că cineva prin ele agită, că provocă la ură, și cari vorbe ca acusare, suntă depuse înainte on. tribunală. Se mai dice, că a vorbită cu totă amăriciunea sufletului, cu glas și gesturi puternice, ba chiar cu poftă de răsburare. Dêcă însă și toate acestea ar fi adevărate, decât nici un scrupul și dubietate n'ară avé locă lângă documentele, actele și fasiunile inimice, totuși nu suntă suficiente pentru o sentință condemnătoare; nu, pentru că toate aceste considerate în parte și la olaltă, nu potă să constateze fapta, nu se potă găsi niciări obiect de condamnat.

Am precipitată potă părerea se judecata on. tribunală; dér, mă rog, în ce consistă acușiunea? Obiectul ei va fi și ađi ce a fostă atunci, când s'a inscenată acestă proces, că adecă vorbitorul a părăsită programa conferinței și cu intențiune a ținută o cuvântare, ce nici că era insinuată și nici că are loc în cadrulă programei acelei conferințe. Întră cătu potă acesta concurge la jurstarea, care ar pută să statorescă agitarea?

S'a ținută o conferință electorală, în care era să se stablécă ținuta Românilor din cercul electorală alți Baieimari față cu alegerile ce erau în ajun. Se presentă cei doi delegați ai cercului la conferința națională din Sibiu, președintele lă provocă pe delegatul Vasiliu Lucaci să-și dea referada, acesta își face raportul despre misiunea sa, dezvoltă programa partidului națională stabilită la conferința Sibiiană, pe basa căreia propune alegătorilor din numitulă cercă passivitatea, se abținerea totală

dela alegeri. Acum vine d-lu procuror și dice, că V. Lucaciu a trecut peste programa stabilită pentru conferință, ar fi trebuit să se spună alegătorilor românii numai atâta, ca să fie pasivi în mișcările electorale. Dér acesta nu o pricepe nici decum. Căci dora trebuit să se espună motivele, pentru cari îi provocă pe alegătorii la pasivitate, căci nu e destul să dici cuiva: fă-te'n coce, ori incolo, ci trebuie să-i arăți și pentru ce faci acesta, căci altcum nu te pricepe și nici nu te ascultă.

Unu altu argumentu alu d-lui procuror este, că V. Lucaciu s'a folosit de apucătura, nu ca să espună motivele sale pentru pasivitate, ci ca să-i potă ține vorba sa în contra națiunii maghiare. Apoi decă on. tribunalul la de aceste generalități aplică §-ul 172 alu cod. penal, nici unu deputat opozițional n'ar pute să vorbescă, fără să nu se deschidă înaintea lui ușile temnițelor. Atunci unu omu politicu, care ar dori să reflecteze la relele, ce bântue țera și producându cea mai amară neîndestulare, nici când n'ar pute să vorbescă, fără să nu-i fie în spinare țema, că mâne, poimâne va fi trasu în judecată, că s'a folosit de unu dreptu cetățenesc alu său.

Ei, dér V. Lucaciu e agitator! Să vedem, pentru ce? Pentru că a fostu la Sibiu? Pentru că a propus la conferința din Tăușii programa partidului național? Dér on. tribunalul, acelu program e alu unei partide politice existente în țară; acela nu e ficțiune, ci dreptu și adevăratu. V. Lucaciu a propus la acea conferință programa din Sibiu. Decă, făcându acesta, a trebuit să espună și injuriile și ofensele, cari au pricinuit pasivitatea, prin cari Românii, ca partid ori ca naționalitate, suntu ultragiați, a trebuit să le espună, pentru că programa singură și espunerea ei nu erau de ajunsu, ca unu cercu întreg electoral să fie deplin orientat.

Și ore acestea să fie destule, ca cineva, și ați V. Lucaciu, să fie trasu înaintea forului criminalu? Când e pusu la îndoielă tesaurul celu mai scumpu alu lui, patriotismul, nu suspiciuni, ci fapte p'făcesc!

D-lu procuror a uitat, seu din adinsu a voită nici să nu se apropie de materialul, din care și-a format, seu ar fi trebuit la totu casul să se formeze baza acușățiunii sale contra clientului meu V. Lucaciu. Voiu face dără eu acesta.

Materialul acesta se compune dintr'o denunțățiune, dintr'unu protocolu și din faziunile martorilor.

Denunțarea dice, că V. Lucaciu a ținut o vorbire, în care ar fi discus, că Românii suntu apăsați de Unguri, că Românii nu suntu admisi în funcțiuni, că nu li-se face dreptate, că nu li-se respectă limba, că decă merge vr'unu Român la vr'unu oficiu, e scosut de acolo cu cuvintele: „Ce vré acestu Valachiu!“ și altele. Să admitem, on. tribunalul, că în adevăr s'au discus acestea: ce este în tr'ensele agitatoric? Ar fi numai unu trist adevăr! Decă chiar on. tribunalul, și chiar în decursul acestei pertractări, și-a manifestat „respectul“ față cu sancțiunea legii și „dragostea“ față cu limba română cu atâta evidență, apoi să ne mai putem îndoi despre ne-respectarea limbei noastre în oficii? Și ce să dicem despre provinciă, unde mai în toate laturile sunt aplicati diregători, cari nu numai că nu știu o bôbă românece, ci și arată ura contra limbei române și mai drasticu?

Se pretinde, că d. Lucaciu ar fi discus, că Românii suntu eschiși din oficii? Și ore nu e celu mai trist adevăr? Amu auzit apoi, că acestu plânsore a Românilor e nedreptă! Dér, on. tribunalul, nu numai că nu e nedreptă, ci cum am discus, e și acesta unu trist adevăr.

Eu nu vorbesc aici ca Român, ci ca avocat. Noi suntem în Transilvania și părțile române ale Ungariei ați trei milioane de Români; și aceste trei milioane de Români au la Curiă unu singuru jude. În 23 comitate, în cari Românii factu maioritatea de 65 procente ai locuitorilor, nu este unu singuru comite suprem, deși după dispozițiunile legii ar trebui să fie în proporțiune luat în considerațiune. Avem noi Românii bărbăți multu calificați, omeni cu diplome și pregătirile cele mai frumoase, nu suntu însă aplicati, nici că sunt măcaru luat în considerațiune. Ce să facă? Parte mare trebuie să-i ia lumea în capu, să-i părăsescă vatra, să-și lase părinții, suvenirile dulci, ce-i legă de sinul mamei lor, de patria comună și să-și caute altă patriă. Și astăzi sunt prin străinătate bine decătu 4000 de tineri români calificați în toate ramurile scien-

țifice, cari nu pot, nu li-e concesi să-și mănăce pânea în patria lor.

Grele împrejurări sunt acestea, on. tribunalul, și pe câtu de grele și dureroase, pe atât sunt și de adevărate.

Dér ore limba română este respectată în oficii? Nu numai că în oficii nu e nici câtu de puțin considerată, ci astăzi amu ajunsu acolo, încât chiar în viața privată este considerat și primitu ca merit patriotic, decă ea se insultă, se vatămă. Nu trece mai multu, ca fiindu cadru patriotismului, acela, care-și iubesc limba sa și pretinde respectarea ei, și amu ajunsu așa departe, că unulu ca acela să se numescă „agitator“. Ei, dér să vedă aduceți aminte bine, când o putere streină, Némțulu ve ținea în cătușele sale germanisătore, cum tocmai atunci s'a deșteptat în poporul ungurescu semțulu de naționalitate, iubirea sa de limbă și cum s'a luptat din răsuferi în contra atacurilor vehemente, ca să-o apere și să-o desvôlte.

Românilor ați încă li-se atacă limba. Ceea-ce au făcutu cu D-Vôstre Germanii, aceea faceți și practisați în contra noastră a Românilor. Băgați însă bine de semă, că acțiunea totdeuna produce reacțiune, și Românii s'au meșteri întru apărarea și conservarea limbei lor.

Ba s'au formatu chiar și reuniuni cu scopu ca pe Români să-i maghiariseze; așa „Kulturegyle“ — tulă din Transilvania și aici „Széchenyi-társulat.“ Acum se dice, că V. Lucaciu a vorbit, ba chiar că a agitat în contra acestor reuniuni. Dér, mă rog, luați semă, ca V. Lucaciu încă e Român ca și acela, cătră cari a vorbit; ba mai multu: Vasiliu Lucaciu e preotu. Pe lângă aceea, că e Român, și așa are datorința a se lupta în contra lor nu numai din punctu de vedere național, ci și moralu, pentru că unu preotu consciu nu pôte lăsa, ca acum chiar și prin reuniuni să se corupă și demoralizeze poporul. Cumcă scopulu reuniunii Széchenyi-ane, pe lângă desnaționalizarea Românilor sătmăreni, pôte să fie și acesta, ați e lucru sciutu. Am între scrisorile și actele mele o carte ungurescă, care s'a aflat la unu băiatu de țeranu român, căruia i-s'a datu printr'unu zelosu membru ori apostolu alu numitei reuniuni. În cartea acesta, între felu de felu de prostii și imoralități, mai stă o descriere, pe care cu permisiunea on. președinte o voiu ceti. (Mare curiositate, multu se ridică de pe locurile ocupate și se apropie de vorbitoru, ca să audă mai bine.)

— Cetesce apoi unu pasagiu, unde se dice, că în secolulu înainte de reformațiune, bigotismulu la catolici era atăt de mare, încâtu făcure sihastru ori cerșitoru aflatu mortu se ridica între sfinți și acestu beatificare seu creare de sfinți a mersu atăt de departe, încâtu în fine și unu căne, care a scăpatu pe stăpânulu seu de mörte, a fostu ridicat între sfinți. (Efectul acestei descrieri e nedescriptibil; unu murmuru timpitu trece prin totu publiculu. Popa calvinescu alu orașulu și alți corifei ai societății Széchenyi-ane saru de pe scaunele lor. După-ce s'au liniștit puțin spiritele, Coroianu continuă:

Se impută lui Vasiliu Lucaciu, că vorbește și lucră în contra reuniunilor de acestu calibru? Dér, mă rog, acesta nu pricepe, cum să i-se potă imputa, acesta e o datorință nu numai a lui, ca Român și preotu consciu de sine și chiamarea sa, ci ar fi o datorință a tuturor, cari cunosc. ce însemnă cultură, moralitate și naționalitate. (Va urma.)

Isprăvile d-lor Csáky-Berzeviczy.

Ministrulu ungurescu de culte și instructiune publică, prin o ordinațiune apărută în numărulu mai nou alu „Monitorului oficialu“ ungurescu, opresce folosirea următoarelor cărți de poezii și cântece românești:

1. *Dorul Românului*, colecția de cântece adunate și coordonate de N. D. Popescu (Bucurescu);

2) *Arionu* seu culegere de cântece naționale, culese și arangiate de Ioanu Dariu (Brașovu);

3) *Resumetulu*, culegere de cântece naționale (Brașovu);

4) *Cantece de irodși la Nascerea Domnului* (Brașovu);

5) *Amor și patriă*, poezii de Brutu Catone Horea (Turinu 1869).

Acestea sunt 5 cărți românești, pe cari ministrulu ungurescu de culte le opresce a se folosi nu numai în toate școlele populare, ci și în ori ce altfelu de școle, precum și în bibliotecile po-

porale și ale tinerimei, sub cuvântu, că „nu corăspund scopurilor educațiunii și ațitū ura de russă“.

Vomū reveni.

Mulțămită publică.

Subscrisul imi ținu de datorință a aduce profundă mulțămită și a-mi manifesta pe acestu cale viua mea recunoscință față cu următorii marinimoși domni din Deșiu, cari au binevoit a contribui la ridicarea salariului învățătoreșcu pe anul 1888/9 cu următoarele sume:

Gabrielu Mana, adv. 6 fl.; Augustinu Munteanu, adv. 4 fl.; Vasiliu Hossu, jude reg. 4 fl.; Dr. Teodoru Mihali, adv. 4 fl.; Georgiu Grandovicu, adv. 6 fl.; Alesan. Cheresteșiu, cand. adv. 4 fl.; I. Buteanu, 4 fl.; Petru Anca, 4 fl.; Ioanu Velle, protopopu, 4 fl.; Alessiu Bogdanu, 4 fl.; Simeonu Corpodeanu, 4 fl.; Dr. Gavrilu Trippon cand. adv. 2 fl.; D-na Maria Hossu, nasc. Mihali, 1 fl.; Gavrilu Cupșia, 2 fl.; Paulu Hura, 2 fl.; Alesandru Tahati, 2 fl.; Petru Murășianu, Sireganulu, 2 fl.; Ioanu Șichianu 1 fl. Pentru aceste marinimose oferte primescă d-nii contribuenți asigurarea, că le suntu recunoscător și că cu atăt mai mare zelū voiu nisui și din parte-mi să contribuim prin puterile mele morale la înaintarea învățămētului.

Laurențiu Micheșiu,
învățătoru.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS“

(Serviciulu biurolui de coresp. din Pesta.)

Viena, 29 Iulie. Deputatul diețalū Klinkosch s'a sinucisū înfingându-și unu pumnalū în peptu. Motivulū sinuciderei suntu calamități financiare.

Parisū, 29 Iulie. Redactorulū șefu alū țiarului „Cocarde“ a fostu arestatu, pentru că a publicatū acte de-ale tribunalului de statū. — La 10 ore din nopte ministrulū de interne face cunoscutu, că Boulanger a cădutu la alegeșile pentru consiliile generale de arondismentu în Rouen, Marseille, Montpellier; până acum n'a fostu alesu nicăiri.

Constantinopolū, 29 Iulie. Cercurile oficiale declară, că sgomotele despre alăturarea Turciei la alianța, triplă suntu neîntemeiate.

Atena, 29 Iulie. Agitațiunea în Creta cresce. Cretanii stăruescū mai alesu pe lângă cererea d'a i-se da Cretei autonomia financiară.

DIVERSE.

Fenomene. Lumea astronomică e foarte turburată. În inelele planetei Saturnu se petrece ceva anormal: lumina acelor inele are „pulsatiuni“, ce durază uneori și câteva minute; esplicația acestui fenomenu nu s'a găsit încă. De asemenea nu s'a găsit vre-o esplicațiă pentru alte două fenomene, constatate acum de curēndu: punctulū roșu de pe Iupiteru și modificarea petelorū sōreleui.

Artistu fără brațe. — S'a vorbitu multu în prima jumătate a acestui secolu de pictorulū Ducornet, care, deși născutu fără brațe, fū cu toate acestea unulu din cei mai bunți elevi ai lui Gerard. Acum se anunță sosirea la Parisu a unei „continuatoře“ a lui Ducornet, d-șora Aimée Rapin lipsită ca și acela de brațe și care esecută cu picioarele desemnuri de pictură și de sculptură. D-șora Aimée Rapin e născută la Payerne. Ință de când era mică s'a observatū inclinarea ei pentru desemnū. Cu degetulū picioarelor ei îi plăcea să facă figurī pe nășipū. La vârsta de 13 anī a începutu să studieze pictura și a continuatū acestu studiu la Geneva sub direcțiā pictorilorū Herbert și Menu, și a învățatū sculptura cu Hugues-Bovy. Ea merge la Parisu, spre a se ocupa acolo cu meseria sa. Este într'adevăr curiosu să veđi, cum ți-se face portretulū de unu artistu fără brațe.

Surdo-muți. — Miculū cercu fundatū acum de curēndu de unu grupu de surdo-muți slujbași, artiști și lucrători, au oferitū țilele acestea unu punctu de onore numărōșilorū surdo-muți străini, veniți la Parisu pentru esposițiā.

Era unu spectacolū din cele mai curioșe și interesante pentru lumea savantă, de a vedē surdo-muți din toate țerile: Americani, Austriaci, Belgieni, Suedezi și Germani, discutându și glumindū între dēșșii. Fără interpretu și cu multă ușurință îi vedeai cum se înțelegeau în modu naturalū, prin ajutorulū unui singuru limbagiu universalū, unu felu de volapük tăcutu, inventatū acum o sută de ani de abatele de Epea.

Mormētulū lui Virgiliu la Posilippo va ajunge câtu de curēndu jertfa loviturilorū de ciocanū. Lucrulū acesta, care ar fi de regretatū, atinge neplăcutū pe ori și ce omu cultū. Posesorulū de acum alū mormētului este unu Francescu, care a luatū destui bani pentru espunerea publică a mormētului, și acum a făcutū ofertū guvernului italianū să-lū cumpere, dér acesta nu s'a învoitū. Mormētulū constă dintr'o clădire patrată cu o cupolă boltită și se află în mijloculū unei regiuni, care e bogată în vinu și în pōme și care era proprietatea poetului nemuritorū. Aci a compusū elū Aeneidele și Georgicele, aci a avutū elū ultimulū seu asilū de odihnă. Cenușă, se înțelege, a fostu de multū spulberatā de vântū, și numai urna se mai află încă. Epitafulū de pe mormētū, după cum se știe, și-l'a făcutū poetulū însuși.

Pe proprietatea aceea se mai află risipite 1326 columne.

Necrologū.

† *Ecatarina Dragits* nasc. *Moldovanu*, ca soțā, *Leopoldu, Augustu, Minerva* și *Petru* ca fii, *Dr. Aureliu Brote*, ca ginere, anunță cu inima întristată încetarea din viață a iubitului lor *Petru Dragits sen.*, întâmplatū în Deva la 15/27 Iulie a. c. după unu morbu îndelungatū, în etate de 69 ani.

Înmormētarea rămășițelorū pămētescī ale rēposatului va avē locū Lunī în 17/29 Iulie 1889. după amēđi la 3 ore, în cimiterulū gr. or. din Deva.

Deva, la 15/27 Iulie 1889.

Fia'i țerina ușorā și nemoria binecuvēntatā!

Rectificare. În Nr. 158 alū fōiei nōstre la rubrica *Diverse*, sub titlulū „Bancă de jocū în Belgradū“, pretutindenea este a se ceti *Topcider*, în locū de *ropcider*.

Cursulū pieței Brașovu

din 28 Iulie st. n. 1889.

Bancnote românești	Cump.	9.50	Vēnd.	9.58
Argintū românescū	-	9.45	-	9.50
Napoleon-d'ori	-	9.53	-	9.56
Lire turcescī	-	10.70	-	10.75
Imperiali	-	9.70	-	9.75
Galbinī	-	5.62	-	5.67
Scris. fonc. „Albina“	6%	102.—	-	—
„Bule rusescī	5%	98.59	-	99.—
Discontulū	-	122.50	-	123.50
	-	6 1/2	-	8%

Cursulū la bursa de Viena

din 27 Iulie st. n. 1889.

Renta de aurū 4%	-	-	-	100.25
Renta de hārtiā 5%	-	-	-	94.60
Imprumutulū căilorū ferate ungare	-	-	-	—
Amortisarea datoriei căilorū ferate de ostū ungare (1-ma emisiune)	-	-	-	100.—
Amortisarea datoriei căilorū ferate de ostū ungare (2-a emisiune)	-	-	-	—
Amortisarea datoriei căilorū ferate de ostū ungare (3-a emisiune)	-	-	-	112.50
Bonuri rurale ungare	-	-	-	104.80
Bonuri cu clasa de sortare	-	-	-	104.80
Bonuri rurale Banatū-Timișū	-	-	-	104.80
Bonuri cu cl. de sortare	-	-	-	104.80
Bonuri rurale transilvane	-	-	-	104.80
Bonuri croato-slavone	-	-	-	105.—
Renta de hārtiā austriacā	-	-	-	83.65
Renta de argintū austriacā	-	-	-	84.75
Renta de aurū austriacā	-	-	-	109.85
Losuri din 1860	-	-	-	140.20
Acțiunile băncei austro-ungare	-	-	-	907.—
Acțiunile băncei de creditū ungar.	-	-	-	—
Acțiunile băncei de creditū austr.	-	-	-	305.—
Galbeni împărătescī	-	-	-	5.69
Napoleon-d'ori	-	-	-	9.55 1/2
Mārci 100 imp. germane	-	-	-	58.50
Londra 10 Livressterlinge	-	-	-	120.20

Editorū și Redactorū responsabilū:
Dr. Aurel Mureșianu.

